

Məmmədova Nərmən Hamlet qızı
Lənkəran Dövlət Universiteti

MÜSTƏQİLLİK DÖVRÜ LƏNKƏRAN ƏDƏBİ MÜHİTİNDƏ “FÖVCÜL-FÜSƏHA” ƏDƏBİ MƏCLİSİ

Açar sözlər: Lənkəran ədəbi mühiti, “Fövcül-füsəha” ədəbi məclisi, M.İ.Qasir, M.Talışlı

Key words: Lankaran literary environment, "Fovcul-fusəha" literary council, M.I.Qasir, M.Talışlı

Ключевые слова: литературная среда Ленкорани, "Fovcul-fusəha" литературный совет, М.И.Гасир, М.Талышлы

Lənkəranda şairlər məclisi 1850-ci ildən mövcud olmuşdur. Bu vaxtlar məclisə M.F.Səhban və Usta Hüseynqulu rəhbərlik etmişlər. Tədqiqatçı-alim M.Talışlının qeyd etdiyi kimi: “Təxminən 10 il sonra (1860-cı illərdə) M.İ.Qasir Lənkərana gəlir” [6, s.25]. “Fövcül-füsəha”nın digər məclislərdən fərqli cəhətləri onun strukturu və fərdi tərkibi ilə bağlı idi: məclisin içində şeir, ədəbiyyatından başı çıxan hər bir sənət sahibi iştirak edə bilərdi. Burada varlı və yoxsula fərq qoyulmur, əsas meyar məclis üzvlünün ədəbi qabiliyyəti, şeirləşmə bacarığı, fərdi poeziyası və elmi müzakirələrdə iştirak etmək səviyyəsi sayılırdı. Ömründə şeir yazmayan müxtəlif peşə sahibləri də mənəviyyatca zənginləşmək, milli ədəbiyyatı öyrənmək, həmçinin ictimai-tarixi vəziyyətdən baş çıxarmaq üçün məclisin içində iştirak edə bilərdi. Güman etmək olar ki, “Fövcül-füsəha”nın belə demokratikliyi onun yaradıcısı Mirzə İsmayıl Qasirin sayəsində təmin olunmuşdu” [1, s.37].

Lənkəran ədəbi məclisi iki bölümdən ibarət olmuş, birinci bölümü ancaq şeir yazan, məclisdəki şeirləşmələrdə iştirak edən şəxslər, ikinci bölümü isə məclis üzvlərinin şeirlərini dinləyən, ədəbi-elmi müzakirələrə qoşulan, öz bilik və təsəvvürlərini genişləndirməyə toplaşan şəxslər təşkil etmişlər.

Araşdırmalardan belə qənaətə gəlmək olur ki, “Mirzə İsmayıl Qasir ömrünün Lənkəran çağlarını başlıca olaraq “Fövcül-füsəha”ya həsr etmiş, onun dağılmaması, əksinə, bu məclisin təsiri ilə ölkənin başqa ərazilərində məclisçilik hərəkatının genişlənməsinə çalışmışdır” [1, s.41].

“Fövcül – füsəha” ədəbi məclisinin fəaliyyətini ətraflı tədqiq edən M.Talışlı yazırdı: “Lənkəran “Fövcül-füsəha” ədəbi irsi XX əsrin əvvəllərində bütün üslub xüsusiyyətləri, forması, mənası və məzmunu ilə davam etməkdə idi. Bunun başlıca səbəbi həmin ədəbi məclisin iştirakçılarının gənc ziyalılarının yaradıcılığına ürəkdən bağlanmaları idi” [4, s.157]. Azsaylı məlumatlardan bəlli olur ki, “məclis 1991 – ci ilin avqust ayından yenidən fəaliyyətə başlamışdır. 1992- ci il mart ayının 10-dan “Lənkəran” mətbəəsində 500 nüsxədən ibarət məclisin “Şəm” adlı bülleteni nəşr edilmişdir. Bülletenin hər sayının ilk səhifəsinin devizi belədir: “Məclisdə şəm yandı, pərvanələr yığılsın!” “Şəm”, bülletenin 10 aprel 1992-ci ildə çıxan 2-ci sayından klassiklərimizin yaradıcılıq üslubunun öyrənilməsi və məclis üzvlərinin klassik üslubda şeir yazmalarını nəzərə alaraq şeirimizdə əruz vəznə barədə məlumatlar verilir” [4].

“Fövcül-füsəha” məclisi Mirhəşim Talışlının sahəsində bərpa olunduqdan sonra onun əsas üzvləri Məsudi Dövrən, Mirsalam Müasir, Əli Nasir, Ağamir Cavad, Aliyə Seyidqızı, Yaşar Əkbərov, Ziyafət, və başqaları olmuşdur. Məclisin yenidən fəaliyyətə başlaması və onun bir qisim üzvləri haqda biz Ziyafətin “Çağır” rədifli qəzəlidən də məlumat əldə etmiş oluruq:

Asifa, “Fövcümüzə ” cümlə müsəlmanı çağır,
Söz bilən məclisimə arifu urfanı çağır.
Şövq ilə yanmaqdadır “Fövcümüzün” “Şəmi” bu gün,
Səslə “Pərvanəmizi”, birliyə mehmanı çağır.
Bu gün ustaddı Musafir “Füsəfa ” məclisinə,
Eşidək Nəccarı biz, Qasiri , Səhbanı çağır.
Məclisin incəsi, həm incisi Seyyidqızıdır,
Ona Elnarə kimi incə qəzəlxanı çağır....
Əli Nasir, Ağamir, Haqsevər , Oktay Zəka,
Eşqdə oddu Yaşar, Nahigi-nalanı çağır.
Ey Ziyafət, dolaşb susmaginən məclisdə.
Çıxa söz cənginə kim, bu baş, bu meydanı çağır[9, s.100].

Məclisin bərpa olunması müstəqillik dövrü Lənkəran ədəbi mühiti üçün çox böyük bir ədəbi-mədəni hadisə idi. Məclis bərpa olunduqdan sonra onun üzvləri tez-tez Bakıda “Məməuş –şuəra” dan gələn şair qonaqlarla görüşlər təşkil edirlər. Bəzən Lənkəran məclisi Bakıda şairlər məclisinə qonaq gedir və oradakı şairlərlə görüşürlər. Təbii ki, bu görüşlər təkcə ədəbi söhbətlərlə yekunlaşmır, həm də müxtəlif

mövzuları əhatə edən və əruz vəzninin fərqli janrlarında yazılmış deyişmələr də təşkil edirdi. Buna misal olaraq 1992- ci ilin avqustun 5-də Bakı “Məməuş – şüəra” və “Fövcül-füsəha” məclisləri şairlərinin Lənkəranda görüşü zamanı bədahətən beytləşmələrini gösətərə bilərik:

Mirsalam Müasir:

Fövcül- Füsəha şadu xuraman olub, ey dil,
Məməuş –şüəra ta ona mehman olub, ey dil.

Ələkbər Şahid:

Gül qönçə açıbdır üzünü səhni – çəməndə,
Əğyarlərin qəlbi qızıl qan olub, ey dil.

Mirhaşım Müsafir:

Nə yaxşı təsadüfdü İlahi, qəm içində,
Könlüm açılib, gör necə xəndan olub, ey dil.

Əli Nasir :

Gəlmiş bizə Məməuş –şüəra, eldən eşitdim,
Əfsus ki, “Motel” onlara ünvan olub , ey dil.

Ziyafət :

Ol, məclisində olmamışdım, tut məni məzur,
Neylim ki, mənə indicə elan olub ey dil [9,s.106].

Göründüyü kimi, hər iki məclis üzvləri klassik irsə sadıq qalaraq onu qoruyub saxlamağı bacarmışdır. “Fövcül-füsəha” ədəbi məclisinin üzvləri təkcə hər hansı ədəbi-bədii gecələrdə, və ya hər hansısa görüş zamanı deyil, həmçinin asudə vaxtlarında belə toplaşdıqları zaman bədahətən maraqlı deyişmələr söyləmişlər. Bu görüşlərdən birini şair Ziyafət belə vurğulayır: “ 1996- cı ilin aprelin 13-də Lənkəran şairlərinin bir qrupu Camal kişinin çayxanasına gəldi, beytləşmə oldu :

Oktay Zəka :

Düşündükcə düşünməkdən düşüncəm lal olub getdi,
Fikir badə gedən yerdə, xəyal xal-xal olub getdi.

Ağamir Cavad:

Həyat zindan, ömür dustaq, yenə nə qeylu-qal etdin,
Nədən dostum, bu zindəda saçın da çal olub getdi.

Ziyafət:

Ötüb getdi o xoş günlər, qalib illər sorağında,
Bu həsrətlə keçən ömrüm, dodaqda bal olub getdi... [9, s.109]

Həmçinin, məclis üzvləri ara-sıra Lənkəran batalyonunun əsgərləri ilə də görüşürdü. Bu görüşlər zamanı məclis üzvləri vətənpərvərlik motivlərini ehtiva edən şeirləri ilə əsgərlərin önündə çıxış edirdi. Bu çıxışlardan biri də Məsud Dövrənin əsgərlərin önündə söylədiyi “Dedim” şeiridir :

Dedilər gözlərindən axan bu qan-yaş nədir,
İgid şəhidlərimizin qızıl qanıdır dedim
Dedilər yurdundakı amansız savaş nədir,
O xain qonşumuzun bir böhtanıdır dedim... [3,s.10]

“Fövcül-füsəha” məclisinin üzvləri C.Cabbarlı adına 1 nömrəli musiqi məktəbinin müəllim və tələbələri ilə də vaxtaşırı görüşlər təşkil edirdi. Bu görüşlərdən birini biz Ziyafətin Lənkəran şəhər 1 N- li musiqi məktəbinin pedaqoji kollektivi ilə “Fövcül-Füsəha ”nın görüşünə ithaf etdiyi qəzəлиндən də açıq aydın görürük :

Qəlbimi eylədi şad, könlümü heyran bu görüş,
Eləyibdi nə gözəl – “Fövcünü” mehman bu görüş...
...Ey Ziyafət, sənintək “sənduqə şairlərinin ”

Tanımaqçın yaradıbdır gözəl imkan bu görüş [9, s.105]

Məclisi yenidən bərpa edən M.Talışlı “Fövcül-füsəha” nın 150 illiyi münasibəti ilə yazmış olduğu qəzəлиндə onun əsas amalını, qısaca tarixini göstərməyə çalışmışdır :

Burda Füsəha məclisinin pirləri vardır,
Səhbanları, Nəccarları, Qasirləri vardır.
Natiqləri, alimləri, arifləri çoxdur,
Söz sahibi – şairləri, nasirləri vardır.
Bax tarixə: Əxbari- Cəvahir kitabında,
Gör mücridə, nə növü cəvahləri vardır.
Dərsi yeni üslub ilə təlim eləyənələr,

Məktəbdə, keçən əsrdə mahirləri vardır.
Var Səidəli bəy, Mirzə Əziz, Şuri, Xəyalı,
Vəssaf ilə Mücrim kimi nadirləri vardır.
Bir əsr yarımındır, o sələflərdən uzağıq,
İndi yenə də onlara dairləri vardır.
"Fövcül-Füsəha" ömr eləyir, Lənkəranımda ,
Bənd eyləyib öz ardına zəncirləri vardır.
Bu məclisə bir abidədir adı həmişə,
Hər həftədə dəftər dolu tədbirləri vardır.
Bu məclisi tərk eyləsə bir gün bu Müsafir,
Çox şükr, yenə güclü Müasirləri vardır [5,s.70]

"Fövcül – füsəha" məclisi tarixi keçmişimizi yaşatmağı bacaran, onu gələcək nəsillərə məxsus olduğu abu-havada ötürməyə çalışan, bu günkü nəsillərə olduğu kimi göstərməyin öhdəsindən gələn qiymətli daş-qaşlarla zəngin olan xəzinədir. Bu xəzinəni təşkil etmək, yaşatmaq, həm müqəddəs, həm də çox çətin bir peşədir.

Ədəbiyyat:

1. Axundzadə M. İ.Q. 210. Bakı : Şərq – Qərb, 2015, 503s.
2. Hacıyev A. Ədəbiyyatşünaslığın əsasları. Bakı : ADPU nəşriyyatı, 2005, 367s.
3. Məsud Dövrən. Qəfildən gələn səda. Bakı: "Elm və təhsil" 2018, 208 s.
4. Şəmsizadə N. Ədəbiyyat nəzəriyyəsi. Bakı: Proqres, 2012, 433 s.
5. Talışlı M. Xatirəmdə yaşayanlar . Bakı: "Adiloğlu", 2010, 464 s.
6. Talışlı M . Əsərləri I cild. Bakı: Adiloğlu, 2007, 391 s.
7. Talışlı M. "Şirvandan –Lənkərana " (M.İ.Qasir) "Söz" jurnalı. Bakı 1996 N 3-4 səh 25.
8. Vüqar Əhməd . Ədəbiyyatşünaslıq. Bakı : "Müəllim" nəşriyyatı, 2007, 167s.
9. Ziyafət. İtkin düşən harayım. Bakı: "Akta" firması, 1997,121 s.

"Fovcul fuseha" council in Lancaran literary environment in independence period

Summary

"Fovcul-fusəha" literary council was very great school for the development of the environment literary of Lancaran. It is noticed progress in the council after the after the restoring of the council by Mirhashim Talishli. The members of the council "Fovcul fusəha" can protect classical heritage. The members of the council often use aruz vazni and we notice it creativity of the classics. In independence period protecting council traditions is one of the great and responsible work.

Литературный меджлис «Фёвджуль-фусаха» в литературной среде

Ленкорани в период независимости

Резюме

Литературный меджлис «Фёвджуль-Фусаха» в период независимости, послужил очень большой школой в развитии литературной среды Ленкорани.

После восстановления меджлиса, со стороны Миргашима Талышлы, в литературной среде Ленкорани наблюдается настоящее оживление. Преданные классическому наследию члены литературного меджлиса «Фёвджуль-Фусаха» сумели уберечь и сохранить его традиции. Привязанность членов литературного меджлиса классическому наследию, чувствуется в частом упоминании об обращении в их творчестве стилю «Аруз». Одним из очень важных заслуг меджлиса является бережное сохранение его традиций в период независимости.

Rəyçilər: prof. V.Əhməd, dos. K.Kazımov